

EPO NENÍ JEN DOPING ANEB VZPOMÍNKY NA ZDEŇKA MASOPUSTA

Jan Lego a Vlasta Formánková

Blíží se desetileté výročí odchodu Zdeňka Masopusta, filosofa a právníka, kolegy co chvíli mizejícího v oblaku namodralého cigaretového dýmu, jehož laskavý i sžíravě ironický humor nelze zapomenout.

Zpráva o jeho smrti zastihla plzeňskou právnickou fakultu v době nejtěžšího zápasu o uhájení její existence; přišla tak o jednoho ze svých skvělých – snad mi prominete ten výraz – bojovníků. Rok 2011 a 2012 byl vůbec pomyslným prubířským kamenem charakterů lidí a Masák, jak jsme mu sice za jeho zády, ale bez špetky negativní konotace na katedře přezdívali, všechny ty útoky nesl velmi těžce. Nemohu reprodukovat jeho bonmoty na tehdejší představitele orgánů vykonávajících vůči fakultě pravomoci státní správy a další zúčastněné, dílem proto, že se to nesluší, a dílem proto, že si je již úplně přesně nepamatují, ale bezpečně nám jimi pravidelně zvedl úterní náladu.

Ostatně i Zdeňkův odchod a reakce na něj ukázaly, že se někteří lidé snažící se do té doby nejen na různých konferencích vyhřívat v jeho blízkosti nešťítili jej, když už se nemohl jakkoli bránit, lhostejno, zda by tak učinil, napadat v mediálním prostoru – koneckonců všechno zlé je k něčemu dobré, alespoň se ukázalo, kdo je kdo.

Nemůžeme se nepodělit o několik dalších vzpomínek – někdy v roce 2011, to už všechna ta akreditační řízení běžela či spíše dobíhala, a plzeňští studenti doktorského studia dostali „poslední možnost“ absolvovat, tedy takové buď, anebo. Spoluautor této vzpomínky seděl na katedře a vedl poráženecké řeči o tom, že to nemůže stihnout dopsat a odevzdat a že tedy bude nejlepší studium rovnou ukončit. Zdeněk beze slova sáhl po krabíčce, zapálil si, a jak měl ve zvyku, mocně potáhl a vypouštíje oblaka dýmu, řekl pouze výhružně: „Honziku...!“ Hned bylo jasné, že sice může být studium neúspěšné, ale rozhodně nepřipadá v úvahu jej dobrovolně zanechat.

Druhá taková vzpomínka je vlastně oživlá fotka z auta – Masák, který se vždycky tvářil jako ryzí neřidič, sedí na sedadle spolujezdce, šibalsky se usmívá a pěstičkou jakoby rázně bouchá do přístrojové desky před sebou a do toho za hurónského smíchu celého zbytku osazenstva vozu polohlasně vykřikuje: „Dej tomu napít!“ Kam jsme jeli, to už není možné přesně určit, ale pravděpodobně to byla cesta po D1 na jeho oblíbenou konferenci *Metamorfózy práva*

I pro jeho moudrost a vzdělanost si jej vážili mnozí členové právnické vědecké obce a byl to právě Zdeněk Masopust jako společný známý, díky němuž diskuse spoluautorčina třeba s Pavlem Holländerem nikdy nemohla opustit rámec elegance a nadhledu právě jemu tolik vlastní.

Nelze také zapomenout na naši cestu do kláštera – bylo krátce před uzavíráním klauzury, a tak poslední možnost pro nás, nemnichy, navštívit konventní nitro. Zatímco Helena Jermanová po krátké návštěvě kostela odešla hledat inspiraci a houby do přilehlých hlubokých lesů, my jsme ještě s Michalem Šejvlem obdivovali nejen křížovou chodbu či dormitář, ale i další klášterní zázemí. I tehdy bylo ze Zdeňkova kontemplativního vnímání zjevné, že je hluboce věřícím člověkem.

Pojmem EPO v názvu této vzpomínky není opravdu myšlen ani erythropoetin, ani elektronické podávání daňových příznání, ale zkratka evidované právnické osoby (dříve označovaná jako církevní právnická osoba) ve smyslu zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, což je právě ten zvláštní typ právnické osoby, s nímž si klášter nejčastěji spojujeme.

Původní znění citovaného zákona, které nabylo účinnosti s nulovou legisvakancí lhůtou počátkem roku 2002, bylo poměrně záhy modifikováno nálezem Ústavního soudu ČR publikovaným pod č. 4/2003 Sb.¹ Konkrétně při využití pravomocí Ústavního soudu jako negativního zákonodárce došlo ke zrušení následujících ustanovení:

- a) § 6 odst. 2 ve znění: „*Registrovaná církev a náboženská společnost může navrhnout k evidenci orgán církve a náboženské společnosti nebo řeholní a jinou církevní instituci založenou v církvi a náboženské společnosti podle jejích vnitřních předpisů za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry jako právnickou osobu podle tohoto zákona (dále jen ‚církevní právnická osoba‘)*“, když
- b) § 21 odst. 1 písm. b) ve znění: (Ministerstvo zahájí řízení o zrušení oprávnění k výkonu zvláštních práv) „*pokud registrovaná církev a náboženská společnost nezveřejňuje každoročně výroční zprávu podle § 7 odst. 3, nebo*“
- c) § 27 odst. 5 věty druhé ve části „*a dosažený zisk smí být použit jen k naplnění cílů činnosti církve a náboženské společnosti*“.
- d) § 28 odst. 5 ve znění: „*Registrovaná církev a náboženská společnost je povinna doplnit ve lhůtě do 1 roku ode*

¹ Jedná se o rozhodnutí pléna Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 6/02 ze dne 27. listopadu 2002.

dne nabytí účinnosti tohoto zákona údaje o evidovaných církevních právnických osobách podle tohoto zákona orgánem k tomu určeným v jejím základním dokumentu. Nejsou-li údaje o církevní právní osobě doplněny v této lhůtě, ministerstvo vyzve registrovanou církev a náboženskou společnost k doplnění údajů v termínu nejméně 30 dnů ode dne doručení výzvy. Nedoplní-li registrovaná církev a náboženská společnost údaje ve stanoveném termínu, ministerstvo může podle povahy nedoplněných údajů evidenci církevní právní osoby zrušit. U církevních právnických osob existujících déle než 50 let lze nahradit doklad o založení podle § 16 odst. 2 písm. a) tohoto zákona čestným prohlášením příslušné církve a náboženské společnosti.“

Ve vztahu k tehdy církevním právnickým osobám bylo zásadní zodpovědět otázku, zda jejich tvorba je součástí výkonu ústavně garantovaného práva (čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), kdy *církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech*, a současně to, zda je lze omezit toliko na právní osoby založené za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry.

Ústavní soud dospěl při akcentaci minimalizace zásahu státu k závěru, že podmiňovat právní vznik církevních právnických osob rozhodnutím státu je neústavní, byť by se formálně nazývala evidencí, neboť fakticky se jedná o zastřenou registraci; provedení evidence tak není podmínkou vzniku nebo zániku církevních právnických osob konstitutivním právním aktem státního orgánu, ale má deklaratorní povahu s obsahem informačním a ochranným z hlediska práv třetích osob. Stejně tak odmítl restriktivně vymezené pojetí účelu církevních právnických osob.

Pouze na okraj je namístě připomenout, že dva významní soudci Ústavního soudu Pavel Holländer a Jiří Malenovský uplatnili společně odlišné stanovisko, ovšem toliko co do odůvodnění předmětného nálezu, ve věci samé sdíleli názor vůta většinového.

Normotvůrce výrazněji zareagoval na předestřené závěry Ústavního soudu novelizací provedenou zákonem 495/2005 Sb., když v tomto ohledu nelze brát technickou novelu zákonem č. 562/2004 Sb. v potaz, a kromě dalších změn vypustil označení „církevní právnické osoby“ a nahradil jej legislativním pojmem „evidované právnické osoby“ a mimo jiné i vložением nových ustanovení v § 15a a 16a.

Došlo tak k legislativnímu vymezení dvou základních typů evidovaných právnických osob, a to *orgány registrované církve a náboženské společnosti, řeholní a jiné instituce osob hlásících se k církvi a náboženské společnosti založené za účelem vyznávání náboženské víry* podle § 15a odst. 1 písm. a) a *účelová zařízení registrované církve a náboženské společnosti založené církví a náboženskou společností pro poskytování charitativních služeb* ve smyslu § 15a odst. 1 písm. b). Toto rozdělení má své legislativní opodstatnění zejména s ohledem na odlišnosti v jejich evidenci, kdy druhá jmenovaná jsou upravena samostatně právě v ustanovení § 16a. Lze uzavřít, že stran účelových zařízení je jejich evidence procedurálně složitější, přičemž jsou požadovány i jiné náležitosti návrhu, než je tomu u zbývajících evidovaných právnických osob; nelze ani pominout povinnost vyhotovování výročních zpráv, která stihá právě jen účelová zařízení.

I tato legislativní změna byla podrobena abstraktní kontrole ústavnosti², kdy byly návrhy podané skupinou senátorů Parlamentu ČR zamítnuty. Toto rozhodnutí však rozhodně nebylo

² Jedná se o rozhodnutí pléna Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. října 2007.

jednotné, když odlišné stanovisko zaujalo celkem sedm soudců Ústavního soudu včetně našeho kolegy a stávajícího děkana Stanislava Balíka. Nebylo tak možné přehlédnout názory, podle nichž byla poslední novela v rozporu s názorem vysloveným v rozhodnutí Pl. ÚS 6/02, stejně jako procesní výtky upozorňující na to, že fakticky jde o odklon od dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu a pro přijetí by tak muselo být nejméně devět soudců ve smyslu ustanovení § 13 věty poslední zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu; většinový názor soudců Ústavního soudu však byl jiný a ústavněprávní konformita nové právní úpravy tak byla potvrzena.

Ústavní soud mimo jiné zdůraznil, že evidence je toliko *faktickým úkonem (zápisem) ohledně subjektu logicky již založeného, jehož provedení je při splnění formálních zákonných podmínek nárokem navrhovatele a je svázáno se zákonem stanovenou lhůtou*; na tento závěr potom odkazuje i právní věda, byť poněkud rozpačitě³.

I na tomto příkladě tak lze demonstrovat, jak zásadní roli hraje výklad normativních právních textů a často i výrazně subjektivně zabarvený interpretační přístup. V každém případě lze uzavřít, že se právní úprava v podstatě ustálila a k výraznějším změnám již nedochází.

Pokusíme-li se zhodnotit dobu posledních necelých deseti let, lze přinejmenším ve vztahu k akademické půdě uzavřít, že faktický, stejně jako právní vývoj, ať již jej hodnotíme jakkoli, doslova letěl mílovými kroky.

³ KRÍŽ, Jakub. § 15a [Společná ustanovení o evidovaných právnických osobách]. In: KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 229.

Obávám se, že by Zdeněk Masopust možná přešel i k fyzickým výpadům v reakci na to, jak často by dnes slyšel nejen v hovorové řeči spojení jednak a druhak, a také by odmítl výuku přes meety, zoomy a teamsy.

To ale nic nemění na tom, že na katedře je pořád jedno prázdné místo ...